شاندور پتۆفی
شاعیری ئازادیخوازی مەجارستان

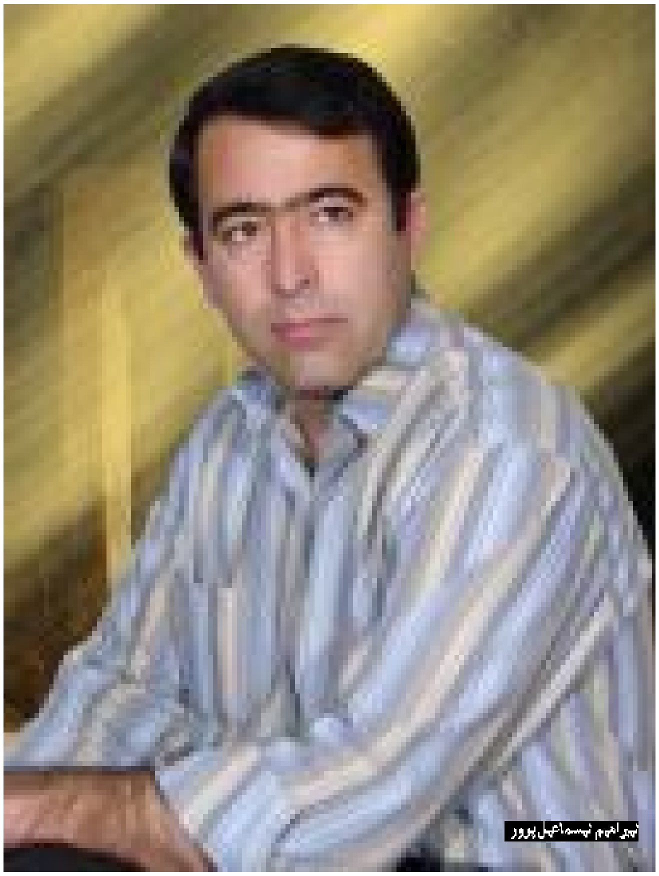

وەرگێڕانی لەفارسییەوە: ئیبراهیم ئیسماعیل پوور

شاندرۆ پتۆفی شاعیری گەورەی مجارستانە کە لەریزی بەناوبانگترین شاعیرانی شۆڕشگێری جیهان دایە، قارەمانێکە کەشعیرەکانیو ژیانی ئاوێنەی بالاّ نوێنی ئازادیخوازی گەلێکە، شیعرو ژیانی شاندۆر پتۆفی لەگەلّ ژیانی گەلەکەی ئاوێتەیە، بەجۆرێك کەنەك هەر شیعرەکانی بەلکو ژیانیشی بۆ داهاتووی نەتەوەکەیو هەروەها ئازادیخوازانی جیهان بەختکرد، ژیانی پتۆفی وەك ژیانێکی ئاسایی شتێکی ئەوتونیە، بەلاّم بۆ ناسینو پەردەلابردن لەسەر ژیانی راستەقینەی دەبێ لاپەڕەی مێژووی گەلێك هەلّدینەوە، چونکە ژیانی ئەو بەمێژووی پڕ لەئازایەتیو شانازی گەلەکەیەوە بەستراوەتەوە، پتۆفی لەرۆژی هەوەلّی ژانویەی سالّی (□□□□)ی زایینی لەمەجارستاندا چاوی بەژیان هەلّێناوە، بنەماڵەکەی وەرزێرێکی سادەی ئەو ولاّتەبوون، بەهۆی دەست کورتییەوە، بنەمالّەکەی نەیانتوانی تەواو پێی بخوێنن، ژیانی پتۆفی لەمنالّیەوە ئاوێتەی ندەست کورتیو نەداریبووە، هەر بۆیە لەقوتابخانە رادەکاو وەك دەورگێری شانۆ بەپێی بەبێ کەرەسە بۆ گەڕان لەولاّتی پانو بەرینی خۆیدا دەکەوێتە ڕێو هەر لە رێگایەشەوە ناسیاوی تەواو لەسەر خەلّکی چەوساوەی ولاّتەکەی پەیدا دەکاو ئاگای لەوەرزێرەکان دەبێ، کەچۆن وەك دیلو کۆیلە بێ کرێو بۆخاوەن مولکەکان کار دەکەنو لەشەڕدا بۆ پاراستنی هەر ئەو خاوەن مۆلکانەش دەکوژرێن، یان وەك سوالّکەرێك دەبەدەرو پەرێشان لەوپەڕی نەداریدا دەمرن، پتۆفی تەنیا بەو سەفەرانە رازی نابێو خەریکی فێربوونی زمانەکانی زیندووی جیهان دەبێو لەمێژوو و ئەدەبیاتی سەردەمو شارەکانی رابردووی ولاّتەکەیو جیهاندا ئاشنادەبیو هەروەها چیرۆکو ئەفسانەو بابەتە فولکۆریەکانی گەلەکەی کۆدەکاتەوەو بەوجۆرە پەرە بەزانیاری خۆیدەدا.

پتۆفی هۆگری مێژووی شۆڕشی گەورەی فەرەنسا دەبێو بەخوێندنەوەی ئەو مێژووە چاوکراوە تردەبێ، پاشان دێتە سەر ئەو باوەڕەی کە بۆ لایەنگری لەنەدارانی ولاّتەکەیو رزگارکردنیان لەژێر چەپۆکەی چەوسێنەرو خاوەن زەوی دەبێ گەل راپەڕێ، لەچارەکی دووهەمی

شاندرۆ پتۆفی

سەدەی نۆزدەهەمدا مەجارستان لەژێر رکێفی ئیمپراتۆری ئۆتریشدا دەبێ، کاتی کلّپەی شۆڕشی فەرەنسا لەپاریسدا لەئێلسەندندایە، بیری ئازادیخوازیو مرۆڤدۆستیو دروشمی ئازادیو بەرامبەریو برایەتی لەسەرانسەری ئەورووپادا پەرەی پێدراوە تەواوی گەلانی کۆیلەو بێبەش کەوتنە جموجۆلّو تروسکەی ئەو شۆڕشە لەدلاّن گەڕا گەلی مەجاریش وێڕای گەلانی تر بۆ دەستهێنانی سەربەخۆیی نەتەوەییو ئازادی خۆی تێکۆشاو لەبوارەدا رۆشنبیرانێك وەك پتۆفی نەك هەر بۆ سەربەخۆیی نەتەوەیی خۆیان، بەلکو بۆ سەربەخۆیی ولاّتانی تریش خەباتیانکردن، خەبات تەنیا بۆ وەردەرنانی بێگانە لەولاّت نەبوو، بەلکو دەیانویست فەسادی کۆمەلاّیەتیو زۆربێژی تاقمی حاکم لەنێو بەرنو کۆمەلّی دیلو نەداری ولاّتەکەیان بەبەختەوەریو ئازادی بگەیەنن، لەدرێژەی خەباتی شۆڕشگێرانێکی وەك پتۆفی، لەمەجارستاندا شێوە سەربەخۆییەك دروستبوو، ئەویش بریتی

بوو لەدروستبوونی پەرلەمانی دەوڵەتی بەناوی "دیت" کەلەوێدا نوێنەران خوازیاری ئاڵوگۆڕی کۆمەڵایەتی بوون، پێتۆفی لەساڵی (□□□□)دا وەك نووسەر لەکۆڤارێکی ئەدەبی کۆمەڵایەتی بوداپستدا دەستی بەخزمەتکرد، خوێندنەوە لەرادبەدەرو وەدەستهێنانی ئەزموونی زۆر لەسەفەرەکانیدا کەگەرەکیان بوو لەپەرلەماندا بەپارانەوە مافێك بۆ خەڵك بستێنن‌و سەربەخۆیی وڵات دابینبکەن، زۆر قەڵس‌و توڕەبوون ئەو بڕوای وابوو کەتەنیا کەڵك وەرگرتن لەهێزی گەل‌و پشتیوانی کۆمەڵانی چەوساوە دەتوانێ ئاواتی گەل‌و جەماوەر بێنێتەدی، ئەو شاعیرە بوو بەشەمێکی هەڵگیرساو هەموو شۆڕشگێڕانی لەخۆی کۆکردەوە، تەنیا بەئاڵوگۆڕێکی کۆمەڵایەتی رازی نەبوو، بەڵکو بەرنامەیەکی بنەڕەتی پێشنیارکرد کەلەوێدا باسی کۆتایی هاتنی دیلایەتی وەرزێرو ئازادی خەڵك‌و مسۆگەربوونی سەربەخۆیی نەتەوەیی کرابوو.

شیعری پێتۆفی هەمیشە چرای رێگەی خەڵکبووەو لەخەوی قورسی راپەڕاندوون، بەسەرنجدانی شیعرەکانی دەردەکەوێ کەئەو شاعیرە مەزنە لەتاقمی دەستەڵاتدار بەقین بووە بەچاوێکی دوژمنانەوە روانیویەتیە ئیمپراتورو تزارەوەو ... بەکەڵك وەرگرتن لەئەفسانەکانی وڵات بووەتە هاندەری پیاو، ژنە زێدە خۆشەویستەکەی پێتۆفی لەشەڕی سەربەخۆیدا بەشداریکردووەو لەگەڵ هێزی کۆنەپەرەست‌و خوێنمژی ئیمپراتۆریدا دەستەو یەخەبووەو دوای چەند شەڕی ئازایانە، سەرئەنجام لەهاوینی ساڵی (□□□□) لەشەڕێکی نابەرانبەر لەرۆژی (□□)ی ژوینە لەشگسوار لەپێناوی ئامانجە پیرۆزەکانیدا گیانی بەختکردووە، ئەمە لەکاتێکدا کەشاعیر تەمەنی لە(□□) ساڵ تێنەپەڕی بوون بەوجۆرە قارەمانێك کەژیانی بۆ وەدەستهێنانی ئازادی‌و سەربەخۆیی بەختدەکات، ناوی لەریزی قارەمانەکانی دیکەی جیهاندا تۆماردەکرێ، ژنێك‌و منداڵێك‌و کۆمەڵی شیعرو دنیایەك بیرەوەری‌و ئازایەتی نواندن میراتی شاعیری مەزنی مەجارستان دێتە ئەژمار، رازی گەورەیی پێتۆفی لەوەدایە کەدڵ‌و شیعری لەگەڵ ژیانی گەلەکەیدا ئاوێتەیەو وانەی ئازادی‌و نەتەوە پەرەستی بۆ کۆمەڵانی خەڵك دەڵێتەوە.

شیعر

ئەی شیعری پیرۆز!
چۆنت سووك‌و چرووك دەکەن
گەورەییت دەنێنە ژێر پێ!
گوێ راگرە
ئەو غەیب زانە بێ بیروباوەڕانە
هاواردەکەن
تۆ کۆشکێکی
بەدەستی دەوڵەمەندان رازاوبەتەوەو
تەنیا خاوەنی کەوشی بریقەدارەکان
دەتوانن بچنەژوورەوە
ئاخ!
دە بێدەنگ بن!
پێغەمبەرە درۆینەکان
دە بێدەنگ بن
ئێوە راستی لەوشەبەکتاندا نییە
نانا! شیعر کۆشك نییە
کەدەوڵەمەندە پەتاکان
بۆ هەڵبەستی پڕو پووچ
کۆبینەوە لەنێویدا
شیعر گەلی گەورەترە
ماڵێکی زۆر بەشکۆیە
بۆ بەختەوەرو چارە رەش وەکو یەکە
درگای لەسەر گشت شاعیری ئاوالایە
شیعر زیارە تگایەکی زۆر پیرۆزە
هەموو کەس دەتوانی لێ ژوور کەوێ
تەنانەت ئەو کەسانەی کەوا پێخاوسە
یان کەوشی بریقەداری لەپێدایە

شەڕم لەخەومدا دی

دوێ شەو لەخەوما شەڕم دی
داوایان لەمەجارەکان دەکرد بچن بۆ شەڕ

وەکو سەردەمی خۆی
بۆ بانگهێشتن
شمشێرێکی خوێناوییان بەنیشتمانا دەگێڕا
بەدیتنی ئەو شمشێرە رادەپەڕین
تەنانەت ئەوانەی تەنیا
دڵۆپی خوێن لەدەمارباندا دەگەڕا
هیچکەس بۆ پووڵو پارە شەڕی نەدەکرد
خەیاڵی گشتیان لەبەر تاجی زێڕینی ئازادی بوو
رۆژی گۆیەندی ئێمە بوو
زەماوەندی منو تۆ، خۆشەویستەکەم
منیش بۆ وەی لەرێگەی نیشتمانمدا
خۆم بەخت بکەم
چاو پۆشیم کرد
تەنانەت لەهەوەڵ شەوی
زەماوەندمان،
دژوار نییە خۆشەویستم
رۆژێکی وا رۆیشتن بەرەو پیری مەرگ
خۆشەویستم! ئەگەر چارەنوسوم وابێ
بەراستی هەر ئاوا دەکەم
ئەو جۆرەی کەلەخەومادیم

قارەمانە کۆنە پۆشەکان

من دەتوانم شیعرەکانم ببەخشێنم
بەوشەی شیرینو نەرمو نیان
وە هاتۆ بیانڕازێنمەوە
کەشیاوی کۆشکەکان بن
بچنە جێژوانی کیژانی بەدو خۆشگوزەران
بەڵام خۆ بیرو هەرزی من
بۆ لاوانی تەوەزلو خوێری نابن
کەژیانیان تەنیا لەبەر
عەیشو نۆشو هەوەس دەوێ
ئەو لاوانە
تۆپی خنکاو شمشێری مردوون
لەپێخەفی شەڕ درێژەی هەبەو
لەوشەڕەدا
هزرو بیر جێگای ئەوانی گرتووەتەوە
لەو شەڕەدا منیش بەشداربدەکەمو
لەنێو ریزی سەربازانی هێزی خۆما
شانبەشانی شیعرەکانمو
ئەو خەیاڵکارە لاوانە
خەبات دەکەم
سەربازانی بەرگ دڕاو پێناوی
بەڵام نەبەز
کەبەهێزو باوەڕەوە هەڵمەت ئەبەن
ئەوەی کەبۆ سەربازێکیش شانازییە
نەبەزیو ئازابەتییە
جلوبەرگی تازەنییە
گەر بزانم شیعرەکانم دوای خۆم دەمرن
گۆیی پێنادەم
ئەگەر ئەوان دەبێ لەشەڕدا گیان بدەن
لێیان گەڕێن، دەبا بمرن
بەڵام، ئەی دیوانە مەزنەکەم
تۆ پیرۆزی
چونکە تۆ گۆڕستانێکی
کەئەندێشە شەهیدەکانی تێدا نێژراوە
ئەو قارەمانانەی لەرێی
ئازادیدا گیانیانداوە

ئاوریلی 1874